

του ΝΙΚΟΥ ΔΑΒΒΕΤΑ

Ξί εχώριζαν πάνω στο πεζοδρόμιο της Βασ. Ολγας, μπροστά από το 1ο Γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης, ξεχώριζαν τόσο έντονα φαίνεται αυτοί οι εγκιβωτισμένοι μπρούντζινοι λίθοι, που το μικρό αγόρι κοντοστάθηκε ξαφνιασμένο και προσπάθησε να διαβάσει τις χαραγμένες αφιερώσεις. Ένα σύντομο κείμενο σε κάθε λίθο, με το όνομα και την ηλικία τού εβραϊκής καταγωγής μαθητή, που η φοίτησή του στο Γυμνάσιο διακόπηκε βίαια, το 1943, για να εκτοπιστεί στο Αουσβιτς. Μια σειρά πανομοιότυπων λίθων, δίπλα στην είσοδο, έτσι που το μικρό αγόρι αναρωτήθηκε «τι είναι όλα αυτά» και ο πατέρας του ελαφρώς αμήχανος απάντησε: «ένα μίνι νεκροταφείο». Τον άκουσα καθώς τους προσπερνούσα και σκέφθηκα πως οι λεγόμενοι «λίθοι μνήμης», που έκαναν δειλά την εμφάνισή τους στο Βερολίνο το 1992 –ιδέα ενός ευαίσθητου καλλιτέχνη– κι έκτοτε εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη για να καλύψουν ένα κενό, την ανυπαρξία ενός τάφου για κάθε θύμα της ναζιστικής θηριωδίας, είναι τελικά ακριβώς αυτό: «ένα μίνι νεκροταφείο», μια σειρά απλών, απέριπτων τάφων για όσους στροβιλίστηκαν στάχτες στον ουρανό και δεν άφησαν ίχνος πίσω τους, ούτε καν τη σκιά τους στον τοίχο.

«Από τις απαρχές της ανθρωπότητας, αποτελεί ανάγκη για κάθε άνθρωπο να βγάλει από την ανωνυμία τον τόπο όπου βρίσκονται οι νεκροί του. Η ταφή των νεκρών αποτελεί όρο της ανθρώπινης διάστασης των ζωντανών. Η έξοδος από την ανωνυμία του τόπου του θανάτου δεν μπορεί παρά να συνδέεται αναπόσπαστα με την ουσιώδη έξοδο από την ανωνυμία των νεκρών...», γράφει ο ψυχαναλυτής και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Λυών, Κώστας Νασίκας, στη μελέτη του «Εξορίες γλώσσας» (εκδόσεις Γαβριηλίδη/σειρά «Γραφές της ψυχανάλυσης»), προσεγγίζοντας την ποίηση του Πολ Τσέλαν, αλλά και τις πεζογραφικές καταθέσεις των Πρίμο Λέβι, Ιμρε Κέρτες και Ααρν Απελφελντ, με τα εργαλεία της επιστήμης του. Ένα δοκίμιο για το πώς γράφουμε λογοτεχνία μετά το Αουσβιτς, πώς γράφουν τα ίδια τα θύματα, πώς και σε ποια γλώσσα μιλούν οι επιζώντες της Σοά για το άφατο. Αραγε διασώζουν την εγγύτητα και την οργή του μάρτυρα ή ουσιαστικά μουγγοί, άφωνοι, αρθρώνουν σπασμένες λέξεις, ασύνδετες φράσεις, που μοιάζουν με παιδικό ψέλλισμα, με επιθανάτιο ρόγχο, όπως οι τελευταίοι στίχοι του Πολ Τσέλαν;

Ο Νασίκας μοιάζει να συμφωνεί με τον αφορισμό του Ιμρε Κέρτες «Ο συγγραφέας της Σοά είναι, παντού και σε όλες τις γλώσσες, κάποιος που ζητάει πνευματικό άσυλο». Ωστόσο ο επιζών συγγραφέας, «ακόμη και αυτοεξόριστος μέσα στη γλώσσα», έχει εξασφαλίσει ένα γραπτό Σήμα, έχει πίσω του αφήσει ένα βιβλίο ως τελευταία κατοικία, «έστω μια υποτυπώδη ταφή φτιαγμένη από λέξεις», για τα εκατομμύρια όμως των ομοθρήσκων του, που χάθηκαν στα κρεματόρια, η μόνη δυνατή ταφή είναι η διάσωση του

ονόματός τους σε ένα αρχείο, μια Ιστορία, έναν κατάλογο του Ερυθρού Σταυρού. Γράφοντας σήμερα πάνω σε έναν μικρό μπρούντζινο λίθο το επώνυμο, το όνομα, τις ημερομηνίες και τους τόπους γέννησης, ζωής και θανάτου, «προσφέρουμε μια ανθρώπινη ταφή στους εξαφανισμένους και η πράξη αυτή εξανθρωπίζει εμάς τους ζωντανούς», καταλήγει ο Κ. Νασίκας.

Μας «εξανθρωπίζει», θα συμπλήρωνα, και η μεταχείριση που επιφυλάσσουμε σε αυτά τα ταφικά σήματα, καθώς παρατηρούμε στους μνημονιακούς καιρούς μας, ολοένα και περισσότερα Μνημεία του Ολοκαυτώματος να βεβηλώνονται, όχι μονάχα από τους «συνήθεις υπόπτους» ακροδεξιάς κοπής, μα κι από νέα παιδιά, του λεγόμενου «προοδευτικού» χώρου, που γαλουχημένα τα τελευταία χρόνια με έναν λόγο βαθιά διχαστικό και αντισημιτικό, χρεώνουν τα οικονομικά δεινά μας σε «εβραϊκή συνωμοσία». Ευτυχώς οι διακριτικοί «λίθοι μνήμης», αναπόσπαστο πια κομμάτι του δρόμου και της πόλης –ύστατο ανάχωμα στην ανωνυμία του θανάτου–, έχουν προς το παρόν αποφύγει τους βανδαλισμούς, η προστασία τους, ωστόσο, επαφίεται κι αυτή στον ανθρωπισμό μας.

ΠΗΓΗ: [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)